

Plan Duurzame Ontwikkeling Teylingen 2020-2024

Colofon

In opdracht van

Gemeente Teylingen
Contactpersoon: Rob de Mooij, coördinator duurzaamheid
R.deMooij@hltsamen.nl

Opgesteld door

SME
Bregje van den Brand en Jurgen Broeders
broeders@sme.nl
030-6358900

Teylingen/Utrecht, september 2020

Dit beleidsplan is opgesteld door SME in opdracht van de gemeente Teylingen. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van deze partijen.

Inhoud

1. Inleiding 4
   1.1. Missie, visie en strategie 4
   1.2. Kaders 5
   1.3. Inhoudelijke definities en afbakening 6
   1.4. Totstandkoming van dit uitvoeringsprogramma 9
2. Energie 10
   2.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders 10
   2.2. Stand van zaken 12
   2.3. Doelstellingen 14
   2.4. Uitvoeringsprogramma 15
3. Klimaatadaptatie 16
   3.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders 16
   3.2. Stand van zaken 17
   3.3. Doelstellingen Teylingen 18
   3.4. Uitvoeringsprogramma 18
4. Afval, grondstof, circulair 19
   4.1. Landelijke kaders 19
   4.2. Stand van zaken 20
   4.3. Doelstellingen Teylingen 21
   4.4. Uitvoeringsprogramma 21
5. Natuur, milieu, biodiversiteit 22
   5.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders 22
   5.2. Stand van zaken 23
   5.3. Doelstellingen Teylingen 23
   5.4. Uitvoeringsprogramma 24
6. Inclusieve samenleving 25
   6.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders 25
   6.2. Stand van zaken 26
   6.3. Doelstellingen Teylingen 26
   6.4. Uitvoeringsprogramma 27
7. Organisatie en monitoring 28

1. Inleiding

Duurzame ontwikkeling is zichtbaar gaande in alle gelederen van de samenleving. Milieuthema's hebben van menigeen de aandacht, steeds meer mensen kiezen voor biologische producten en Fairtrade, of wekken zelf duurzame energie op. Waren in het verleden voorlopers een uitzondering op de regel, nu is het begrip "duurzaam" steeds meer een gangbaar uitgangspunt geworden. De gemeente Teylingen zet dan ook stevig in om duurzame ontwikkeling in Teylingen en in de gemeentelijke organisatie een vanzelfsprekende rol te laten spelen.

Er is al veel werk verzet op het gebied van duurzame ontwikkeling in Teylingen. De afgelopen jaren is gewerkt aan de hand van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheidsagenda 2016-2018. Belangrijke resultaten daarvan zijn dat duurzaamheid integraal onderdeel is geworden van het werk van de gemeentelijke organisatie, het succesvolle participatieprogramma Groen Dichterbij, de opleiding van energiecoaches en de ontwikkeling van rapportage- en analysemiddelen die helpen bij programmasturing. Ook in het raadsprogramma en collegewerkprogramma Vitaal Teylingen heeft duurzame ontwikkeling een prominente plaats. Het nieuwe Plan Duurzame Ontwikkeling 2020-2024 begint dus niet vanaf nul maar bouwt voort op wat er al ligt.

1.1. Missie, visie en strategie

Het opstellen van dit beleidsplan is gebaseerd op de volgende missie, visie en strategie van de gemeente Teylingen ten opzichte van 'duurzame ontwikkeling'.

Missie

Teylingen staat voor het respectvol en verantwoord omgaan met mensen, grondstoffen, energie en geld. Wij willen dat ook de generaties na ons prettig kunnen leven in Teylingen. Om dat te realiseren zijn in de volgende hoofdstukken per thema ambities en doelstellingen opgesteld aan de hand van de Sustainable Development Goals (SDG's, zie verdere toelichting §1.3) die de gemeente samen met inwoners, organisaties en bedrijfsleven wil realiseren.
De gemeentelijke organisatie zelf heeft de ambitie om al in 2030 zelf volledig duurzaam te zijn. Dat betekent een duurzame manier van denken en handelen, waarbij duurzame ontwikkeling de standaard is in al het werk van de gemeente. Op die manier vervult de gemeentelijke organisatie een voorbeeldrol.

Visie

Wij gaan als gemeente uit van de kracht van onze inwoners, ondernemers en instellingen om ideeën en plannen te ontwikkelen die bijdragen aan duurzame ontwikkeling van onze samenleving. We stimuleren en faciliteren bedrijven, instellingen en inwoners die zich hiervoor inzetten wanneer, waar en hoe we dat kunnen. Vanuit onze gezamenlijke lokale kennis en rolverdeling geven we het onderwerp vooral lokaal handen en voeten.

Strategie

Een duurzame manier van leven is niet vrijblijvend en kunnen we alleen samen realiseren. Onze strategie bestaat uit de volgende punten:

- Samenwerking met onze gemeenschap.

- Regionale samenwerking benutten we optimaal.
- De gemeente vervult een voorbeeldrol waar dat in ons bereik ligt.
- We richten onze interne processen in op duurzame ontwikkeling.
- Duurzame ontwikkeling maken we een centraal thema van onze Omgevingsvisie.

1.2. Kaders

Bij het opstellen van dit beleidsplan is gewerkt vanuit de volgende kaders:

1. De gemeente Teylingen, eerder Millenniumgemeente, wordt Global Goals gemeente. Hiermee geeft Teylingen navolging van de in 2015 door de VN gestelde Sustainable Development Goals (SDG's) voor 2030. Zie verdere toelichting onder §1.3.

Waarom belangrijk: SDG's geven een brede globale context aan duurzame ontwikkeling, waarvan het juist goed is dat die verder reikt dan het gemeentelijke handelen. Ze dragen bij aan het besef van verbondenheid, afhankelijkheid en de noodzaak tot samenwerking met de wereld.

2. Landelijk/provinciaal/regionaal en eigen besloten beleid zoals het collegewerkprogramma en raadsprogramma duurzaamheid zijn een belangrijke basis voor de uitvoering van activiteiten.

Waarom belangrijk: er is bijzonder veel omschreven ambitie en beleid beschikbaar van hogere overheden en gemeentelijk in de vorm van een goedgekeurd collegewerkprogramma. De belangrijkste implicatie daarvan is dat een gemeente steeds meer vooral uitvoeringsorganisatie wordt.

3. De gemeente onderscheidt voor zichzelf 5 rollen in het kader van duurzame ontwikkeling: (1) kennis en bewustzijn voor het eigen handelen van inwoners en bedrijven helpen vergroten, (2) als duurzame werkorganisatie c.q. dienstverlener maximale impact van de gemeentelijke taken organiseren, (3) faciliteren van initiatieven uit de samenleving vooral in de opstartfase, (4) een voorbeeldfunctie door de gemeentelijke organisatie als zichtbare koploper bij duurzame ontwikkelingen en (5) een sturende rol.

Waarom belangrijk: de gemeente kan het beste focus aanbrengen als de gemeente voor zichzelf scherp heeft welke rollen de gemeente vervult (kan vervullen, en welke niet), en op welke onderwerpen de gemeente met impact en zeggenschap kan handelen (en waar ook niet).

4. Prioritering van het uitvoeringsprogramma geschiedt op basis van de drie opgaven met de grootste dreigingen, grootste kansen en grootste gemeentelijke invloed op resultaten: 1) CO_2-reductie (energietransitie), 2) klimaatadaptatie en 3) circulaire economie.

Waarom belangrijk: de raad moet focus aanbrengen voor de onderwerpen waaraan gewerkt wordt, en waaraan tijd en geld besteed wordt. De coalitie bestuurt dit via het collegewerkprogramma, de raad kan daar via initiatief zaken aan toevoegen.

5. Iedereen kan meedoen – Iedereen doet wat; het tempo is hanteerbaar en de kosten zijn betaalbaar. Aan duurzame ontwikkeling werken we samen.

Waarom belangrijk: de gemeente is, en wordt ook aangesproken als, vertegenwoordiger van de inwoners en lokale bedrijven als begeleider en belangenbehartiger bij de grote maatschappelijke transities (energie, circulair, sociaal, economisch) die op ons afkomen, op weg naar een duurzamere samenleving.

6. Duurzaam doen is het vanzelfsprekende nieuwe normaal. De focus ligt op het vergroten van de duurzame impact van de gemeentelijke taken. Bestaande wet- en regelgeving is het minimumniveau, vanuit waar we onze lokale duurzaamheidsambitie benoemen.

Waarom belangrijk: aandacht voor duurzaamheid in al ons handelen, voor onszelf, onze omgeving en toekomstige generaties, moet steeds vanzelfsprekender worden; dat geldt in ons dagelijks leven, hoe we werken etc. We hebben grote ambities, maar bestaande en zich snel ontwikkelende wet- en regelgeving definieert een ondergrens, waar de gemeente de gemeenschap aan kan houden, met informatie, waarschuwing en handhaving.

7. Door monitoring en datagedreven sturing werkt de gemeente gericht aan het vergroten van haar impact.

Waarom belangrijk: met monitoring en datagedreven sturing werken we aan effectieve transities die ons helpen om te gaan met de steeds wisselende uitdagingen die op ons af komen. We kunnen transparant verantwoorden waaraan gewerkt wordt, wat daarmee bereikt wordt, en hoe de Teylingse omgeving en gemeenschap zich ontwikkelen. Een voorbeeld: wanneer aan de hand van een zonnepanelentelling blijkt dat de gemeente Teylingen dichtbij het behalen van het doel zon-op-dak voor 2025 is, kan de focus en budgetinzet zich richten op stimuleren van energiebesparing in plaats van zonnepanelen. Energie die nu bespaard wordt hoeft straks immers niet duurzaam opgewekt te worden.

1.3. Inhoudelijke definities en afbakening

Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties (zowel hier als in andere delen van de wereld) in gevaar te brengen. Die definitie gebruikte de VN-commissie Brundtland in 1987 in het rapport 'Our common future'. Daarin legde de toenmalig Noorse premier Gro Harlem Brundtland een verbinding tussen economische groei, milieuvraagstukken en armoede- en ontwikkelingsproblematiek.

Sustainable Development Goals (SDG's)

Het begrip 'duurzame ontwikkeling' is in 2015 door de Verenigde Naties vertaald naar zeventien wereldwijde hoofddoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's) voor 2030. Deze 'duurzame ontwikkelingsdoelen' omvatten de zeventien grote opgaven waar we als wereld voor staan. Ze vormen een internationale leidraad voor duurzame ontwikkeling in de sociale en fysieke aspecten van onze omgeving.

De SDG's vormen een breed kader om de wereld tot 'een betere plek te maken in 2030'. De SDG's bevatten zowel doelstellingen op economisch, sociaal, als op ecologisch gebied. Ook voor gemeenten ligt er een verantwoordelijkheid om te werken aan het realiseren van deze doelen. Lokale overheden verkeren in de beste positie om de mondiale doelen te koppelen aan wat er lokaal moet gebeuren. In Nederland heeft de VNG in een handreiking[1] in beeld gebracht hoe de ontwikkelingsdoelen binnen de Nederlandse context verbonden zijn met de opgaven van gemeenten. Vervolgens zijn de SDG's ingedeeld naar vier domeinen van het gemeentelijke beleid. Een soortgelijke indeling kan ook worden gemaakt naar de verschillende programma's in het Collegewerkprogramma van de gemeente Teylingen en de SDG's. Onderstaand schema laat de overeenkomsten tussen deze twee indelingen zien.

Sommige SDG's komen in meerdere domeinen en programma's terug, wat duidelijk maakt dat tussen de verschillende SDG's ook weer vele dwarsverbanden bestaan. Onderstaand overzicht maakt duidelijk dat duurzame ontwikkeling betrekking heeft op alle domeinen van de gemeente. Duurzame ontwikkeling is daarmee logisch onderdeel van het werk van alle afdelingen in de gemeentelijke organisatie.

We ontwikkelen daarom ook een wijze van monitoring, die het mogelijk maakt de bereikte resultaten van onze gemeentelijke acties te beoordelen op basis van de SDG's. Dat biedt de raad en het college het inzicht dat nodig is om als Global Goals gemeente met de grootste focus en impact aan die SDG's te werken, waar de gemeente ook daadwerkelijk een verschil kan maken.

[1] Zie de brochure *De Global Goals in het gemeentelijk beleid. Een handreiking voor Nederlandse gemeenten* (2018).

<table>
<tr><th>Indeling SDG's naar de vier VNG-domeinen</th><th colspan="2">Indeling SDG's naar de vijf programma's College Teylingen</th></tr>
<tr><td>Sociaal Domein

</td><td>Programma Energiek en sociaal Teylingen

</td><td rowspan="3">Programma Duurzaam denken en doen

</td></tr>
<tr><td>Domein duurzame economie, infrastructuur en werkgelegenheid

</td><td>Programma Ondernemend en bruisend Teylingen

</td></tr>
<tr><td>Fysiek domein

</td><td>Programma Prettig wonen voor iedereen

</td></tr>
<tr><td>Domein veiligheid, goed bestuur en partnerschappen

</td><td colspan="2">Programma Modern bestuur, invloedrijke inwoners

</td></tr>
</table>

Thema's Uitvoeringsprogramma Duurzame Ontwikkeling

In dit Plan Duurzame Ontwikkeling en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zijn de acties opgenomen die de gemeente Teylingen de komende jaren neemt om duurzame ontwikkeling te bevorderen op de volgende thema's:

- **Energie** Teylingen heeft zichzelf als doel gesteld om als gemeentelijke organisatie in 2030 volledig duurzaam te zijn. Hiervoor zijn veranderingen op het gebied van energiebesparing en opwek van duurzame energie noodzakelijk.
- **Klimaatadaptatie**; dit thema richt zich op hoe Teylingen omgaat met het (veranderende) klimaat, bijvoorbeeld met toenemende hitte en met hoosbuien.
- **Afval, grondstof, circulair**; deze trend vormt een steeds sterkere ontwikkeling naar een economisch systeem waarin producten en grondstoffen steeds weer hergebruikt worden. De ontwikkeling richt zich op een combinatie van technologische verandering en een andere rolverdeling tussen consument en producent.
- **Natuur, milieu, biodiversiteit**; dit thema is integraal onderdeel van een duurzaam en gezond Teylingen. Het beheer zal meer focussen op ontwikkeling van biodiversiteit en ecologische waarde en deze ook delen met de inwoners.
- **Inclusieve samenleving**; mensen nemen steeds meer het heft in eigen handen, wachten niet op de overheid en bedrijven maar gaan zelf op zoek naar duurzame kansen. Belangrijk is dat iedereen zijn kans krijgt om bij te dragen aan duurzame ontwikkelingen binnen de gemeente.

1.4. Totstandkoming van dit Plan Duurzame Ontwikkeling

Bij de totstandkoming van dit Plan kon worden voortgebouwd op wat er al is. Voor bovenstaande vijf hoofdthema's is eerst in beeld gebracht waar de gemeente Teylingen nu staat. Deze uitkomsten maken, in combinatie met de (inter)nationale, regionale en lokale kaders, duidelijk wat de opgaven zijn voor Teylingen voor de komende jaren.

Daarnaast was het collegewerkprogramma van de gemeente Teylingen richtinggevend. Dit is vertaald naar ambities en (deel)doelstellingen per thema. Vervolgens zijn zowel de ambtelijke organisatie en externe partners en stakeholders betrokken bij de uitwerking naar concrete acties voor de komende jaren. Denk daarbij aan de Omgevingsdienst, de Fairtrade-werkgroep, een ondernemersvereniging, Meermaker Teylingen en natuurorganisaties.

Tenslotte zijn inwoners van de gemeente gevraagd mee te denken over de prioriteiten op het gebied van duurzaamheid voor de komende jaren. Inwoners konden op verschillende manieren aangeven wat zij belangrijk vinden voor duurzame ontwikkeling in Teylingen én waar zij juist bezorgd over zijn:

- via een digitale raadpleging van het burgerpanel Team Teylingen die de gemeente samen met Meermaker Teylingen heeft georganiseerd,
- tijdens een inloopsessie op 9 oktober 2019 in het bestuurscentrum in Voorhout,
- en tijdens drie bewonersavonden in februari/maart 2020.

De raadpleging, de inloopsessie en de bewonersavonden hebben zo inbreng opgeleverd voor dit Plan.

Samenhang met Omgevingsvisie

Duurzame ontwikkeling is een belangrijk aspect bij het opstellen van de Omgevingsvisie die de komende tijd wordt opgesteld. Duurzame ontwikkeling wordt daarin geborgd. Anderzijds kan de Omgevingsvisie ook impact hebben op dit Plan Duurzame Ontwikkeling.

'Alle inwoners vormen samen de gemeente. Bestuurders, ambtenaren en politici kunnen het zeker niet allemaal regelen en dat moet ook zeker niet. Mensen bewust maken (via goede communicatie) heeft een hoge prioriteit voor mij.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

2. Energie

Met de Energietransitie wordt (onder andere) ingezet op het verminderen van de CO_2-uitstoot om zo de opwarming van de aarde door klimaatverandering te beperken. Het enerzijds terugbrengen van de vraag naar energie (energiebesparing) en anderzijds het verduurzamen van het energieaanbod gaan hierbij hand in hand. Hieronder valt ook het verduurzamen van mobiliteit.

Link met Sustainable Development Goals

2.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders

Nationaal Energieakkoord (2013)

Met de ondertekening van het Nationaal Energieakkoord (september 2013) zijn landelijke afspraken gemaakt over energiebesparing en duurzame energieopwekking. Concreet zijn de volgende doelstellingen afgesproken:

- 1,5% energiebesparing per jaar;
- 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% hernieuwbare energie in 2023.

Klimaatakkoord Parijs (2015)

In 2015 is in het internationaal Klimaatakkoord Parijs vastgelegd de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2 graden ten opzichte van het pre-industriële niveau, met het streven een maximale temperatuurstijging van anderhalve graad. De betrokken partijen zetten zich in om de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen en overige schadelijke stoffen te verminderen in combinatie met de beschikbare technieken van dat moment en verplichten zich hieraan een financiële bijdrage te leveren.

Europese Energie & Klimaatdoelstellingen

De afspraken van de klimaatconferentie in Parijs in 2015 zijn leidend bij de Europese maatregelen om klimaatverandering te beperken. Daarbij zijn in 2019 nieuwe Europese klimaatdoelen vastgesteld. De Europese Commissie presenteerde een Green Deal en de Europese Raad besloot dat de EU in 2050 klimaatneutraal moet zijn. Volgens de huidige Europese doelstellingen moet de CO_2-uitstoot in 2030 40 procent verminderd zijn ten opzichte van 1990, van de verbruikte energie 32% hernieuwbaar zijn, en de energie-efficiëntie moet met 32,5% verbeterd worden (besparen). De Europese Commissie wil de klimaatdoelstellingen echter verscherpen en doelstelling voor CO_2-besparing in 2030 ophogen naar 50 tot 55%. Een nieuwe klimaatdoelstelling voor 2030 zal worden opgenomen in een Europese klimaatwet. Iedere lidstaat (dus ook Nederland) draagt met eigen nationale doelen bij aan deze Europese doelstellingen.

Regeerakkoord 2017-2021

In het Regeerakkoord 2017-2021 is op het thema Energie de ambitie voor de reductie van broeikasgassen gesteld op 49% in 2030 met de intentie om in de EU het voortouw te nemen en dit

doel op Europees niveau aan te scherpen naar 55% in 2030. Uitwerking hiervan heeft plaatsgevonden in het nationale Klimaatakkoord en het verankeren van de hoofdlijnen van de gemaakte afspraken in de Klimaatwet (met een ambitie van 95% reductie broeikasgassen in 2050 t.o.v. 1990).

Klimaatakkoord (2019)

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het Klimaatakkoord gepresenteerd. Overall doel van het Klimaatakkoord is volgend aan de ambities uit het Regeerakkoord: 49% minder CO_2-uitstoot in 2030 en aardgasloos in 2050. In het Klimaatakkoord worden maatregelen voorgesteld aan de hand van vijf thematafels: Elektriciteit, Industrie, Mobiliteit, Landbouw & landgebruik en Gebouwde Omgeving. Gemeenten (en regio's) krijgen een belangrijke (regie)rol toebedeeld in de uitvoering van het Klimaatakkoord. Voor decentrale overheden (waaronder gemeenten) is de grootste rol weggelegd bij de thema's Gebouwde Omgeving (o.a. energiebesparing en transitie naar aardgasloze wijken), Elektriciteit (m.n. opwek van duurzame energie op land), Mobiliteit en het opstellen van Regionale Energie Strategieën.

Provincie Zuid-Holland

De Provincie Zuid-Holland heeft in de 'Energieagenda 2016-2020-2050 Watt anders (2016)' de ambitie, strategie en acties beschreven op het gebied van energie. Hiermee wordt op provinciaal niveau invulling gegeven aan de ambities van het Nationaal Energieakkoord. De transitie van fossiele naar schone en hernieuwbare energiebronnen loopt in Zuid-Holland via vijf aandachtsgebieden met elk (een) eigen subdoelstelling(en):

1. Gebouwde omgeving: in 2035 CO_2-neutraal.
2. Industrie: in 2020 leveren bedrijven 11 PJ restwarmte aan het warmtenetwerk
3. Glastuinbouw: CO_2-neutraal in 2050. In 2020 is de CO_2-uitstoot van bestaande kassen gehalveerd. Nieuwe kassen zijn in 2020 klimaatneutraal.
4. Mobiliteit en infrastructuur: in 2050 CO_2-neutraal. In 2030 regionaal OV volledig emissievrij. In 2025 25% minder CO_2 -emissie en energiegebruik bij aanleg of beheer & onderhoud van een (vaar)weg t.o.v. 2015.
5. Productie van duurzame energie: in 2020 minimaal 9% van de energieconsumptie duurzaam opgewekt.
    - warmte: 20 PJ uit restwarmte en aardwarmte en WKO
    - wind: in 2020 735,5 MW opgesteld vermogen
    - zon: 1,5 PJ in 2020
    - biomassa: stimuleren grondstoffenwinning biomassa en 'up-cycling'; benutting biogasproductie veehouderij en afvalwaterzuivering
    - delta-energie: meewerken aan de toepassing van innovaties.

Energieakkoord Holland-Rijnland

De dertien gemeenten van de regio Holland Rijnland, de provincie Zuid-Holland, de Omgevingsdienst West-Holland, het hoogheemraadschap van Rijnland en Holland Rijnland zetten hun schouders onder de energietransitie. Op 27 september 2017 ondertekenden deze partijen het Energieakkoord Holland Rijnland om samen te werken aan de regionale ambitie om in 2050 een energieneutrale regio te zijn. Voor 2025 zijn tussentijdse doelen vastgesteld. Voor de uitvoering is gekozen voor een programmatische aanpak met vijf uitvoeringslijnen: Ruimte en Energie, Warmte, Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame Mobiliteit. Het volledige Energieakkoord Holland-Rijnland, de strategie, uitvoering en voortgang van het Energieakkoord Holland Rijnland zijn beschikbaar op wijzijnon.nl. De

Regionale EnergieStrategie (RES) stelt de gemeente Teylingen op binnen de regio Holland Rijnland. De gemeenteraad wordt apart geïnformeerd over en betrokken bij de totstandkoming van de RES.

2.2. Stand van zaken

Energiegebruik Teylingen

Op basis van de beschikbare gegevens uit de Klimaatmonitor van Rijkswaterstaat[2] is het totale energiegebruik in de gemeente Teylingen in beeld gebracht (zie figuur 1a). Te zien is dat in de periode 2013-2017 het totale energieverbruik is afgenomen, al blijft het verbruik de laatste jaren nagenoeg gelijk. In 2017 bedroeg het energieverbruik in de gemeente **2.110 TJ** (exclusief snelwegen). In figuur 1b is de totale CO_2-uitstoot van Teylingen te zien. Hier is een dalende trend te zien sinds 2015.

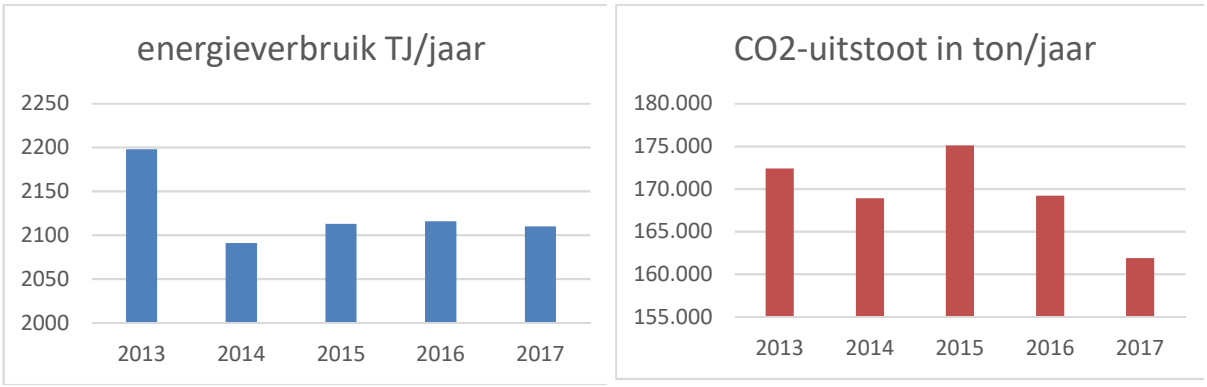

Figuur 1a. Totaal energiegebruik Teylingen (incl. hernieuwbare warmte, excl. snelwegen) in TJ per jaar
Figuur 1b. Totaal CO2-uitstoot Teylingen (excl. snelwegen) in ton per jaar

Als we het totale energiegebruik van Teylingen (data 2016; het meest recente jaar waarvoor de gegevens compleet beschikbaar zijn in de klimaatmonitor) uitsplitsen naar de verschillende sectoren, dan blijkt de sector Gebouwde omgeving met 60% de grootste energiegebruiker in Teylingen, op ruime afstand gevolgd door de sector Verkeer & vervoer (20%). Zie figuur 2.
Nog verder ingezoomd op de Sector Gebouwde Omgeving, is de woningbouw met 63% de grootste energiegebruiker binnen de Gebouwde Omgeving in Teylingen (zie figuur 3).

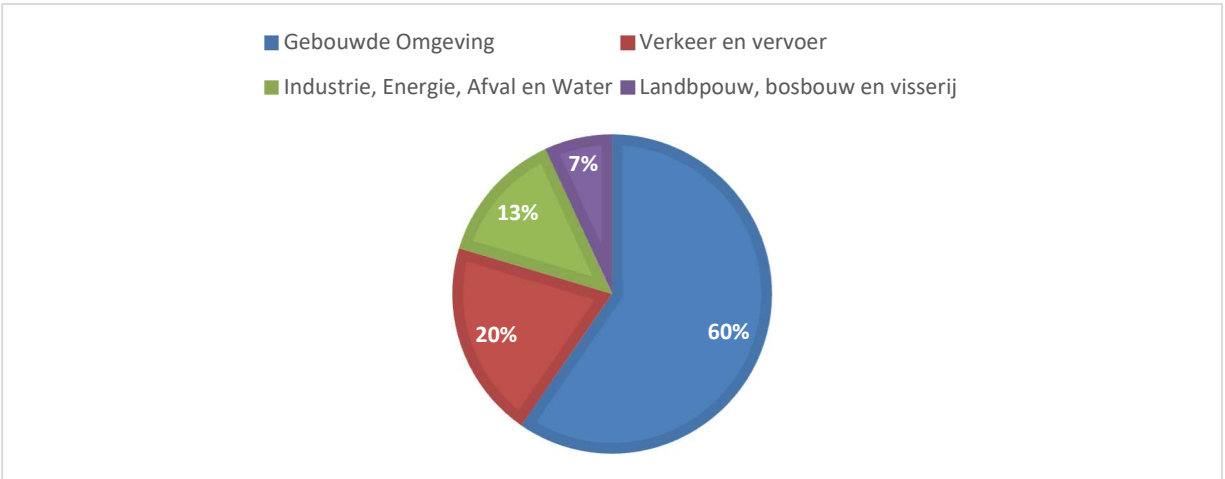

Figuur 2. Uitsplitsing energiegebruik Teylingen (2016) naar sector

[2] www.klimaatmonitor.databank.nl

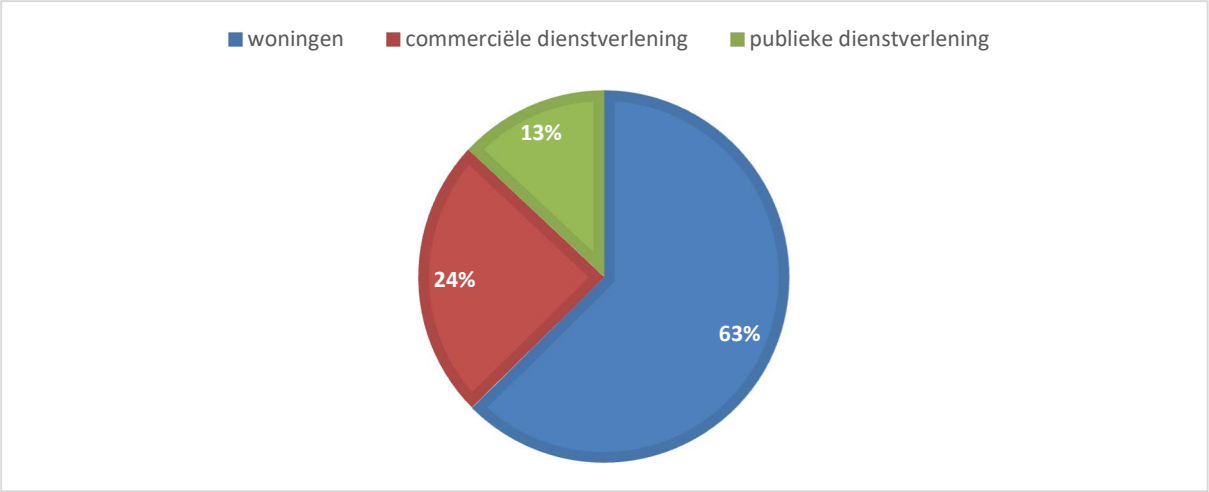

Figuur 3 – Energieverbruik binnen de Gebouwde omgeving uitgesplitst naar sector

Deze cijfers maken duidelijk dat de energietransitie geen opgave is die de gemeente alleen kan oplossen. Een grote opgave ligt in het verduurzamen van de bestaande woningbouw. Ook woningeigenaren en organisaties zullen daarom maatregelen moeten nemen om de gebouwde omgeving te verduurzamen. De gemeente faciliteert initiatieven vanuit de samenleving. Hoe de faciliterende rol na het stoppen van Meermaker Teylingen ingevuld gaat worden, wordt onderzocht.

Duurzame energieopwekking

In onderstaande tabel is de (vanuit Klimaatmonitor) bekende hernieuwbare energieopwekking voor de gemeente Teylingen weergegeven. De energie uit biomassa is hierbij niet opgenomen.

Categorie	Hernieuwbare energie (TJ)
Zonnestroom	17 TJ
WKO bodemenergie utiliteitsbouw	5 TJ
Totaal	**22 TJ**

Opgewekte duurzame energie in Teylingen (bron: Klimaatmonitor, data 2017)

Deze tabel laat zien dat er (voor zover bekend) in totaal 22 TJ aan hernieuwbare energie wordt opgewekt in Teylingen. Dit is circa **1%** van het totale energiegebruik (2.110 TJ; exclusief snelwegen). Via de Klimaatmonitor zijn geen recentere gegevens beschikbaar. De huidige situatie is echter wel veranderd. Zo is het aantal zonnepanelen in de gemeente Teylingen de afgelopen jaren al fors toegenomen. In 2018 lagen op 11% van de woningen in de gemeente zonnepanelen, ruim boven het Nederlands gemiddelde.

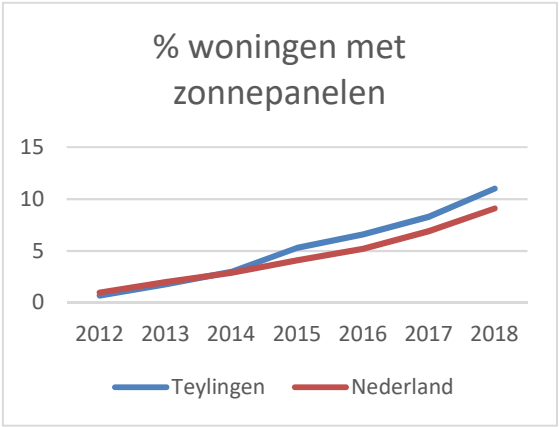

Figuur 4 – Percentage van het aantal woningen met zonnepanelen in Nederland en in de gemeente Teylingen. (bron: waarstaatjegemeente.nl / CBS)

2.3. Doelstellingen

Hoofddoel

- **2050: Holland Rijnland energieneutrale regio**: 80% van gebruikte energie in eigen gebied opgewekt, 20% import
  - 2025 tussendoelen: 2,5 petajoule besparen, 2,5 petajoule opwekken (0,7 zon op dak, 0,8 wind op land, 1,0 zon op land)
    *1 petajoule =1,1 miljoen zonnepanelen of 43 windmolens 3MW.

Subdoelen

De doelen zijn vertaald naar Teylingse doelen:

- Minder energie gebruiken:
  2025: besparing van 0,1625 Petajoule (= ongeveer 7% huidig gebruik) ten opzichte van 2014
- Lokale productie duurzame energie
  Voor Teylingen 2025:
  - *Zon op dak: 50.050 panelen*
  - *Zon op land: 70.070 panelen*
  - *Wind op land: 3 windmolens 3Mw*
  - *Benutting overige bronnen (warmte): bronnenonderzoek als onderdeel van de regionale energiestrategie*
- 2030: Gemeentelijke organisatie energieneutraal
  - *100% duurzame energie ingekocht*
  - *Gemeentelijk vastgoed aardgasloos en energieneutraal*
  - *Gemeentelijke werkorganisatie energieneutraal: er wordt minimaal evenveel energie geproduceerd als door de gemeentelijke organisatie wordt gebruikt.*
- 2050: Aardgasloos
  Planontwikkelingen onder handen:
  - *Regionale energie strategie Holland Rijnland (RES)*
  - *Lokale energie strategie Teylingen (LES); afgeleid van de RES*
  - *2021: Lokale warmtevisie Teylingen, afgeleid van de Regionale Warmtevisie.*

Hoewel energievoorziening geen primaire gemeentelijke taak is, stelt de gemeente Teylingen zich ten doel – in navolging van het Klimaatakkoord - om de energietransitie van fossiele naar hernieuwbare energiebronnen te versnellen. Daarvoor zoekt de gemeente samenwerking in regionaal verband binnen Holland Rijnland. In de warmetransitie naar aardgasvrije woonwijken bedeelt het Klimaatakkoord gemeenten een regierol toe.

Regionale samenwerking binnen Holland Rijnland

Aan de energietransitie werkt de gemeente Teylingen in regionaal verband samen. Teylingen heeft in 2017 het Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025 ondertekend, waarin een gemeenschappelijke ambitie is uitgesproken om als regio in 2050 energieneutraal te zijn. 80% van de energievraag moet dan binnen de regio duurzaam worden opgewekt. Daarnaast wordt ingezet op 30% energiebesparing in 2050.

Voor 2025 zijn de volgende tussendoelen gesteld:

- 2,5 PJ minder energieverbruik ten opzichte van 2014
- 2,5 PJ duurzaam opgewekt door zonnepanelen op daken (0,7 PJ), zonnevelden (1 PJ) en wind (0,8 PJ)
- Stimuleren andere vormen van duurzaam opgewekte energie, zoals biomassa en geothermie
- Stevig inzetten op de warmtetransitie

Deze regionale doelstellingen zijn hiervoor vertaald naar lokale doelstellingen.

Binnen Holland Rijnland wordt momenteel een Regionale Energiestrategie (RES) opgesteld. Besluitvorming over de definitieve RES (de RES 1.0) vindt plaats in de Raden, Staten en Verenigde Vergadering (VV). Uiterlijk 1 juli 2021 wordt de RES 1.0 opgeleverd.

In de concept-RES Holland Rijnland is opgenomen dat biomassa zo weinig mogelijk wordt toegepast.

Lokale Energiestrategie (LES)

In het Plan van aanpak energietransitie is vastgelegd hoe de gemeente Teylingen lokaal invulling geeft aan de regierol in de energietransitie en hoe de raad en andere stakeholders betrokken worden bij het opstellen van de Lokale Energiestrategie (LES), waarvan ook de Transitievisie Warmte deel uitmaakt. Voor wijken die al vóór 2030 aardgasvrij worden moet eind 2021 ook een Wijkuitvoeringsplan gereed zijn.
Gekeken wordt naar de mogelijkheden om binnen HLT Samen een apart energieteam te maken ten behoeve van verdere versnelling van de energietransitie.

Inkoopsamenwerking RIJK

De gemeente Teylingen onderschrijft de uitgangspunten van de Inkoopsamenwerking RIJK voor het inkopen van duurzame energie. Het inkoopcollectief wil met de inkoop van energie de realisatie van nieuwe duurzame opwekcapaciteit stimuleren. Daarbij is regionale duurzame opwek van energie gewenst. Daarnaast wekt de gemeente ook zelf energie op met zonnepanelen op daken van gemeentelijk vastgoed.

Duurzame mobiliteit

Ook voor verkeer en vervoer geldt dat het gebruik van fossiele brandstoffen vervangen moet worden door meer duurzame alternatieven. Dat kan door ons op een schonere manier of minder te verplaatsen. De gemeente Teylingen zet daarom in op het bevorderen van fietsen en werkt in Holland-Rijnland-verband aan het faciliteren van laadpalen voor elektrisch vervoer en deelauto's.

2.4. Uitvoeringsprogramma

De acties die de gemeente neemt om toe te werken naar de beschreven doelstellingen worden opgenomen in een Uitvoeringsprogramma dat bij dit plan wordt opgesteld. Deze acties sluiten aan bij het Collegewerkprogramma en het Raadsprogramma Duurzaamheid.

'Ik heb net 10 panelen op het dak laten plaatsen....Ik ben bijna van het gas af. Maar je moet mij ook niet gaan overvragen.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

'Door zelf afval te scheiden, energie te besparen en dergelijke helpt iedereen mee aan een beter leefmilieu.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

3. Klimaatadaptatie

Zelfs als het ons gaat lukken om de CO_2-emissies te stabiliseren en de opwarming van de aarde tot een maximum van 2 graden te beperken, dan nog zullen we ons moeten voorbereiden op de onvermijdelijke (en deels nu al merkbare) gevolgen van klimaatverandering (zoals wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen). 'Klimaatadaptatie' is gericht op het verkleinen en beheersbaar houden van de effecten van klimaatverandering.

Link met de SDG's

3.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders

Nationale Klimaatadaptatiestrategie (2016)

De Nationale Klimaatadaptatiestrategie (NAS, 2016) is het Nederlandse antwoord op de oproep van de Europese Commissie om uiterlijk in 2017 een klimaatadaptatiestrategie vast te stellen. De NAS brengt in vier schema's – warmer, natter, droger en zeespiegelstijging – de effecten van klimaatverandering voor verschillende sectoren in beeld. Uitgangspunt van de NAS is dat een klimaatbestendig Nederland een gezamenlijke opgave is, waarvoor iedere Nederlander medeverantwoordelijk is. De NAS vormt de opmaat naar een Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie, dat voortborduurt op alle uitvoering die al in gang is gezet, zoals door het Deltaprogramma en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (zie hieronder).

Nationaal Deltaprogramma

In het Deltaprogramma zijn de nationale Deltabeslissingen opgenomen: in 2050 voldoen alle primaire waterkeringen aan de nieuwe normering die past bij de gewenste beschermingsniveaus, is de zoetwatervoorziening robuust en het zoetwatergebruik zuinig en is Nederland zo klimaatbestendig als mogelijk ingericht. Het Nationaal Deltaprogramma bevat maatregelen om Nederland te beschermen tegen overstromingen (*Deltaplan Waterveiligheid*), maatregelen voor de waterbeschikbaarheid (*Deltaplan Zoetwater)* en een aanpak en maatregelen om Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten en zo weerbaar te maken voor extreme weersomstandigheden (*Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie*).

Klimaatadaptatiestrategie Provincie Zuid-Holland (2018)

De provincie Zuid-Holland heeft in de "Klimaatadaptatiestrategie Provincie Zuid-Holland (2018)" de ambitie opgenomen om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn en zich voor te bereiden op weersextremen en bodemdaling. In 2020 is klimaatadaptatie integraal onderdeel van het provinciaal handelen en beleid. De provincie heeft zich hard gemaakt om ook het aspect 'bodemdaling' landelijk hoger op de agenda te krijgen. De klimaatadaptatiestrategie richt zich op de volgende deelthema's:

- Toekomstbestendige bebouwing
- Robuuste infrastructuur

- Een groene leefomgeving (Natuur en groen)
- Zoet water en drinkwater
- Een adaptieve economie en landbouw
- Veerkracht bij weersextremen

3.2. Stand van zaken

Hieronder is op basis van Klimaateffectatlas.nl in grote lijnen in beeld gebracht wat de grootste risico's zijn die voortkomen uit klimaatverandering voor de gemeente Teylingen. Een verdiepende evaluatie van risico's is in 2019 uitgevoerd in het kader van de klimaatstresstest.

Droogte

De kans op droogtestress in de gemeente Teylingen is volgens de Klimaateffectatlas momenteel laag.

Hitte

Hittestress door warme nachten: Vooral gedurende de nachten kan in bebouwd gebied het stedelijk hitte-eiland effect ontstaan. Door de bebouwing blijft het 's nachts in bebouwd gebied warmer dan in het buitengebied. Het zorgt ervoor dat de luchttemperatuur 's nachts minder daalt waardoor gevoelige bevolkingsgroepen (baby's, kinderen, ouderen) gezondheidseffecten kunnen ondervinden. In de gemeente Teylingen hebben de kernen momenteel gemiddeld een dag tot een week per jaar last van hittestress door warme nachten. Door klimaatverandering neemt het risico toe.

Wateroverlast

Ondergrondverdichting: Door ondergrondverdichting neemt het infiltratievermogen, de doorlatendheid en het vochtbergend vermogen van de bodem af. In landbouwgebieden kunnen grote machines bijvoorbeeld de bodem samendrukken, waardoor ondergrondverdichting ontstaat. Uit de Klimaateffectenatlas blijkt dat het risico op ondergrondverdichting vooral in het noorden van de gemeente Teylingen zeer hoog is.
Verhard oppervlak per buurt: Verhard oppervlak zorgt ervoor dat water minder goed kan weglopen bij heftige regenval. Daardoor is in buurten met veel verharding de kans op wateroverlast groter, zeker in laaggelegen buurten. Uit de Klimaateffectatlas blijkt dat de kern Voorhout momenteel buurten heeft met meer dan 70% verhard oppervlak. In de overige kernen ligt het percentage lager.
Overigens blijkt uit Waarstaatjegemeente.nl dat tuinen gemiddeld voor 49% versteend oppervlak bevatten in de gemeente, gelijk aan het Nederlands gemiddelde.

Overstroming

De kans die een persoon op een bepaalde locatie per jaar loopt om te maken te krijgen met een overstroming heet de plaatsgebonden overstromingskans. De overstromingskans voor 2050 in de gemeente Teylingen is volgens de Klimaateffectatlas zeer klein (1/3.000 tot 1/30.000 per jaar) tot klein (1/300 tot 1/3.000 per jaar).

3.3. Doelstellingen Teylingen

Hoofddoel
De gemeente Teylingen volgt de stappen van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie om in 2050 klimaatbestendig te zijn.

Subdoelen
- 2020: Risicodialoog met maatschappelijke partners afronden
- 2021: Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie opstellen
- Groenparticipatie: samen met inwoners meer groen in de gemeente realiseren

Inrichting en beheer van de openbare buitenruimte is van oudsher een gemeentelijke taak. De afgelopen jaren is de manier waarop die taak wordt uitgevoerd veranderd. Steeds meer wordt de buitenruimte op een klimaatadaptieve manier ingericht en beheerd. Middels een klimaatstresstest die is uitgevoerd in HLT-verband zijn klimaatrisico's en mogelijke oplossingen in kaart gebracht. De uitkomsten van de klimaatstresstest zijn belangrijke input bij het opstellen van een nieuw Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie dat het huidige Integraal AfvalWaterKetenPlan Bollenstreek 2016-2020 (IAWKP) moet vervangen. Het uitvoeringsprogramma wordt in 2021 binnen de Bollenstreek opgesteld.

Groenparticipatie
Inwoners worden betrokken bij het thema klimaatadaptatie door middel van groenparticipatie, bijvoorbeeld via Operatie Steenbreek en de aanleg van buurttuintjes.

3.4. Uitvoeringsprogramma

De acties die de gemeente neemt om toe te werken naar de beschreven doelstellingen worden opgenomen in een Uitvoeringsprogramma dat bij dit plan wordt opgesteld. Deze acties sluiten aan bij het Collegewerkprogramma en het Raadsprogramma Duurzaamheid.

'Ik vind dat we bestand moeten zijn tegen elk soort weer. Maar dat het duurzaam maken ook economisch moet worden benaderd. Je kan niet alles doen zonder dat het kosten met zich mee gaat brengen. Het is wel een goed streven.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

4. Afval, grondstof, circulair

De gemeente Teylingen draagt bij aan een steeds sterkere ontwikkeling naar een economisch systeem waarin producten en grondstoffen steeds weer hergebruikt worden. De ontwikkeling richt zich op een combinatie van technologische verandering en een andere rolverdeling tussen consument en producent.

Link met de SDG's

4.1. Landelijke kaders

Voor duurzame ontwikkeling in Teylingen zijn de volgende nationale kaders op het gebied van afval, grondstof en circulaire economie van belang.

Landelijk Afvalbeheerplan 2017-2029

Eind 2017 is het Landelijk Afvalbeheerplan 2017-2029 (LAP3) in werking getreden. In het LAP3 zijn (o.a.) de volgende doelstellingen opgenomen:

- reductie hoeveelheid restafval naar max 100 kg per inwoner per jaar in 2020, en max 30 kg per inwoner per jaar in 2025.
- verhogen van het (huishoudelijk) afvalscheidingspercentage naar 75% in 2020 (en uiteindelijk richting de 100%).

Uitvoeringsprogramma VANG

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft het Uitvoeringsprogramma VANG (Van Afval Naar Grondstof) opgezet met als doel om slimmer, efficiënter en zorgvuldiger om te gaan met grondstoffen. Vanuit het VANG-programma is o.a. de landelijke doelstelling voor huishoudelijk afval gesteld op 75% afvalscheiding en maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020.

Nederland Circulair 2050 & Grondstoffen-akkoord

In het Rijksbrede programma Nederland Circulair 2050 en het daaraan gekoppelde Grondstoffen-akkoord is aangegeven dat Nederland in het jaar 2050 circulair moet zijn. De ambitie hierbij is om in 2030 50% minder primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) te gebruiken. De provincie Zuid-Holland heeft het Grondstoffenakkoord mede ondertekend en zet in op o.a. regionale netwerken en het zelf circulair en biobased inkopen.

Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023

In het Rijks Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019-2023 zijn vijf prioritaire ketens benoemd: 'biomassa en voedsel', 'kunststoffen', 'maakindustrie', 'bouw' en 'consumptiegoederen'.
Circulair inkopen is één van de instrumenten die worden ingezet om een circulaire economie te bereiken. Er is een aantal 'actielijnen' benoemd waarin bepaalde inkoopaspecten worden uitgediept.

Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022

De aanpak van zwerfafval in Nederland heeft een extra impuls gekregen door de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022. Gemeenten kunnen vanuit deze raamovereenkomst jaarlijks een vergoeding ontvangen voor de extra inzet op preventie en aanpak van zwerfafval.

4.2. Stand van zaken

Afvalbeleid

De inzameling van huishoudelijk afval is van oudsher een gemeentelijke taak. Die wordt steeds duurzamer uitgevoerd. Door betere scheiding van huishoudelijk afval en het terugbrengen van de hoeveelheid afval kunnen grondstoffen bespaard worden. Teylingen neemt de landelijke doelstellingen op het gebied van afval over: in 2020 een afvalscheiding van huisvuil van 75% en maximaal 100 kg restafval per persoon per jaar. Volgens de GDI scoort Teylingen met een afvalscheidingspercentage voor het huishoudelijk afval van 61% in 2018 boven het landelijk gemiddelde. De gemeente is hiermee op weg naar de landelijke doelstelling voor het scheiden van huishoudelijk afval van 75% in 2020, al ligt er nog een opgave.

Volgens gegevens van het CBS is de gemiddelde hoeveelheid restafval per inwoner 163,7 kg in 2018 in Teylingen. Daarmee is Teylingen nog 63,7 kg verwijderd van de VANG-doelstelling van 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020.

Inkoopbeleid

De gemeente Teylingen koopt jaarlijks veel producten en diensten in, zoals energie, rioolpijpen, straatstenen, koffie en thee, maar ook advies, onderzoek en dienstverlening. Via het inkoopbeleid draagt de gemeente direct bij aan een duurzame en circulaire economie. MVI inkopen staat binnen de gemeentelijke organisatie al hoog op de agenda. De gemeente Teylingen heeft het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) ondertekend. Een belangrijke afspraak in dit Manifest is het komen tot een Actieplan MVI. In 2018 zijn de werkprocessen herzien en sinds 2019 wordt gewerkt met een MVI-zelfevaluatiesysteem waarin resultaten kunnen worden geregistreerd. In december 2020 dient minimaal 50% van de inkoopwaarde vanuit de MVI-principes gerealiseerd te worden. Een overzicht van de bereikte resultaten tot en met 2020 volgt bij de voorgenomen jaarrapportage in 2021.

In het actieplan MVI zijn de volgende ambities opgenomen:

- realiseren van energieneutraal inkopen in 2025
- circulair handelen bij inkopen in 2025
- maximaal behoud en verbetering van natuurlijk kapitaal, van de ecologische structuur en biodiversiteit in 2025
- realiseren van zoveel mogelijk sociale inclusie in de maatschappij in 2025

4.3. Doelstellingen Teylingen

Hoofddoel
Teylingen volledig circulair in 2050 en de gemeentelijke organisatie duurzaam in 2030

Subdoelen
- Maatschappelijk Verantwoord Inkopen door gemeentelijke organisatie: 50% eind 2020, 100% eind 2025.
- Voldoen aan landelijke VANG-doelstellingen voor huishoudelijk afval
  - 2020: 75% scheiding van huishoudelijk afval en maximaal 100 kg restafval per persoon per jaar
  - 2025: maximaal 30 kg restafval per persoon per jaar
- Gemeentelijke afvalstromen Buitenruimte hergebruiken: bladafval, bermgras, bomen.
- Stimuleren circulaire economische ontwikkeling: innovatieondersteuning bedrijven en inwoners

Het streven naar een circulaire economie draagt bij aan de bescherming van natuurlijke hulpbronnen en het beperken van klimaatverandering. In een circulaire economie worden producten en grondstoffen na gebruik weer ingezet om nieuwe waarden te genereren: afval wordt weer grondstof.

Afvalbeleid
Hieraan draagt Teylingen bij door huishoudelijk afval zoals papier, drankkartons, metaal, glas, GFT en plastic gescheiden in te zamelen. Voor het behalen van de doelstellingen op het gebied van afval is nieuw afvalbeleid opgesteld. Besluitvorming daarover heeft in maart 2020 plaatsgevonden.

Faciliteren initiatieven circulaire economie
De gemeente stimuleert de ontwikkeling van de circulaire economie daarnaast door onverminderd te blijven inzetten op maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI). Dat gebeurt aan de hand van het Actieplan MVI.

In Teylingen worden initiatieven op het gebied van circulaire economie uit de samenleving en het bedrijfsleven gefaciliteerd. Denk bijvoorbeeld aan ondersteuning van pilots met ondernemers om groenafval/blad te fermenteren naar herbruikbare bladaarde op eigen locatie, het verduurzamen van het wagenpark van een lokale ondernemer, het verduurzamen van evenementen en het verminderen van afval, etc. In 2021 wordt daarnaast een beleidsplan met actieprogramma voor de circulaire economie in de gemeente opgesteld om samen met het bedrijfsleven de ontwikkeling daarvan te versnellen.

4.4. Uitvoeringsprogramma

De acties die de gemeente neemt om toe te werken naar de beschreven doelstellingen worden opgenomen in een beleidsplan Circulaire Economie en uitvoeringsprogramma dat bij dit plan wordt opgesteld. Deze acties sluiten aan bij het Collegewerkprogramma en het Raadsprogramma Duurzaamheid.

'Geen afval meer? Dit is niet alleen afhankelijk van de gemeente. Lijkt me lastig.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

5. Natuur, milieu, biodiversiteit

Voor een gezonde en prettige leefomgeving zijn de kwaliteit en kwantiteit van groen en water in de gemeente van belang. Bij biodiversiteit gaat het om de verscheidenheid aan levensvormen (flora en fauna) op aarde, ofwel de diversiteit aan soorten die onderling in een samenhangend geheel (een ecosysteem) met elkaar en met hun omgeving verbonden zijn. Ecosystemen leveren ook producten en diensten die onmisbaar zijn voor mensen. Voorbeelden van deze ecosysteemdiensten zijn schone lucht, voorkomen van hittestress, opvang CO_2, waterberging en ruimte voor ontspanning. Verlies aan biodiversiteit is dus niet alleen het verlies van (bedreigde) soorten, maar leidt ook tot een vermindering van de kwaliteit van onze leefomgeving en kan invloed hebben op onze gezondheid. Via landelijk en gemeentelijk natuurbeleid wordt geprobeerd om de natuur te beschermen en de wereldwijde afname in biodiversiteit af te remmen.

Link met de SDG's

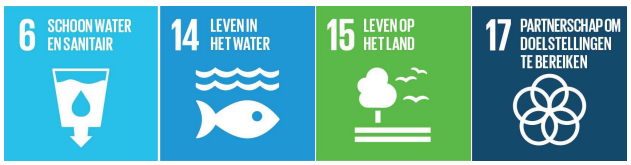

5.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders

Voor duurzame ontwikkeling in Teylingen zijn de volgende nationale kaders op het gebied van natuur, milieu en biodiversiteit van belang.

Wet Natuurbescherming

Sinds 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuurbescherming in werking getreden. Deze wet verplicht iedereen zorg te dragen voor alle (inheemse) planten en dieren in Nederland.

Wet milieubeheer

De Wet milieubeheer (Wm) is de belangrijkste milieuwet en bepaalt welk wettelijk gereedschap kan worden ingezet om het milieu te beschermen. Nog niet alle milieuwetten zijn in de Wet milieubeheer ondergebracht. De belangrijkste 'losse' wetten zijn: de Wet Geluidhinder, de Waterwet, de Wet bodembescherming en de Meststoffenwet. Deze wetten zullen net zoals de Wet milieubeheer opgenomen worden in de Omgevingswet.

Tweede Nationaal Waterplan (NWP2)

Het tweede Nationaal Waterplan (NWP2) beschrijft de hoofdlijnen, principes en richting van het nationale waterbeleid in de periode 2016-2021, met een vooruitblik richting 2050.

Regionale strategie natuur, landschap en recreatie Holland Rijnland

In de regionale strategie natuur, landschap en recreatie is vastgelegd welke gebieden van belang zijn voor het vergroten van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en het vergroten van recreatieve aantrekkelijkheid. Holland Rijnland zorgt ervoor dat er vanuit het regionaal Groenprogramma fondsen ter beschikking worden gesteld om projecten uit te voeren die biodiversiteit en waterrecreatie vergroten. Dit programma is in 2019 verlengd tot en met 2024.

5.2. Stand van zaken

Aan de hand van het Uitvoeringsprogramma duurzaamheid 2016-2018 is de afgelopen periode voortgang geboekt op dit thema. Zo is in 2016 een Beleidsplan Groen opgesteld waarin duurzaamheid een belangrijk speerpunt is. De volgende vier thema's spelen daarin een centrale rol:

- Klimaatadaptatie
- Biodiversiteit en natuurbeleid
- Duurzaam en circulair inkopen
- Integreren duurzaamheid in eigen werkwijzen

Het Beleidsplan Groen loopt tot en met 2020. Voor de periode na 2020 wordt ter vervanging daarvan een nieuw beleidsplan biodiversiteit opgesteld.

Veel inwoners van Teylingen hebben aangegeven dat ze een groene leefomgeving belangrijk vinden. De gemeente draagt daaraan bij door het diverser aanplanten van groen. Door het ondersteunen van bewonersinitiatieven op het gebied van vergroening (groenparticipatie) wordt niet alleen bijgedragen aan een groenere leefomgeving, maar ook aan een klimaatadaptieve gemeente en inclusieve samenleving.

5.3. Doelstellingen Teylingen

Hoofddoelen

- Natuur en biodiversiteit: waar mogelijk beschermen en versterken – kansen zoeken en realiseren binnen gemeentelijke taken en met maatschappelijke partijen.
- Milieu: gebruiken wet- en regelgeving i.s.m. ODWH

Subdoelen o.a.

- Natuurvriendelijke inrichting en beheer als norm: o.a. maaien, oevers, bermen
- Weidevogelreservaat uitwerking als gebiedskans
- Deelname Landschapstafels Duin- en Bollenstreek en Leidse Ommelanden voor gemeentegrensoverschrijdend werken aan aantrekkelijk landschap met aandacht voor natuurkansen.

In 2014 heeft de gemeente Teylingen haar Structuurvisie Teylingen opgesteld. Deze structuurvisie biedt een samenhangend ontwikkelingskader voor de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op hoofdlijnen tot 2030 vanuit een duidelijke stip op de horizon: Teylingen gaat duurzaam bloeien. Onder meer de zorg voor voldoende aantrekkelijke recreatiemogelijkheden dicht bij huis, het bijdragen aan versterking van het toerisme in de Bollenstreek, en een duurzame landbouw worden als doelstellingen benoemd. Een belangrijke doelstelling is ook het behouden en versterken van de biodiversiteit in de gemeente, waarbij nadrukkelijk aansluiting wordt gezocht met gebieden en initiatieven in de regio.

Kader Duurzame Gebiedsontwikkeling

Een belangrijk instrument om dat te bereiken is het Kader Duurzame gebiedsontwikkeling dat in 2019 is opgesteld en waarover in 2020 besluitvorming plaatsvindt in de raad. Bij het Kader is een Handboek Duurzaam Inrichten en Beheren van de Openbare Ruimte beschikbaar. In het Kader worden voor alle projecten concrete duurzaamheidsambities afgesproken zodat deze niet voor ieder project ad hoc worden bepaald.

Uitvoeringsprogramma biodiversiteit

In 2021 wordt een nieuw Uitvoeringsprogramma biodiversiteit opgesteld dat het huidige Beleidsplan Groen vervangt. Het in 2019 opgestelde rapport *Biodivers en duurzaam Teylingen* is daarvoor een belangrijk startpunt. Dat rapport bevat kansen en risico's die er binnen de gemeente zijn op het gebied van een biodivers en duurzaam gemeentelijk landschap. Per leefgebied of verbinding zijn de kansen benoemd en mogelijke partners in beeld gebracht.

Samenhang met klimaatadaptatie

Het thema Natuur, milieu en biodiversiteit hangt nauw samen met het thema Klimaatadaptatie. Een toename van groen in de gemeente draagt immers niet alleen bij aan meer biodiversiteit, maar zorgt er ook voor dat overtollig regenwater beter kan wegvloeien en dat het minder warm wordt in de gebouwde omgeving. Met bijvoorbeeld GroenDichterbij wordt samen met inwoners, de gemeente en andere partijen gewerkt aan een groener leefklimaat.

5.4. Uitvoeringsprogramma

De acties die de gemeente neemt om toe te werken naar de beschreven doelstellingen worden opgenomen in een Uitvoeringsprogramma dat bij dit plan wordt opgesteld. Deze acties sluiten aan bij het Collegewerkprogramma en het Raadsprogramma Duurzaamheid.

62% ... vindt dat er voldoende openbare natuur in Teylingen is.	**38% ... vindt dat er niet voldoende openbare natuur in Teylingen is.**
'In vergelijking met de ons omringende gemeentes heeft Teylingen voldoende groen, volgens mij.'	*'Er wordt relatief meer volgebouwd ten koste van groen en water.'*
Deelnemer burgerpanel Team Teylingen	Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

6. Inclusieve samenleving

De gemeente Teylingen wil samen met inwoners werken aan duurzame ontwikkelingen. Iedereen moet daaraan mee kunnen doen. Participatie (meedenken en meedoen) van iedere inwoner, organisatie en ondernemer staat centraal binnen het thema Inclusieve samenleving. Projecten als buurtgroen, energiebesparing op straat- en wijkniveau, en de inzet van energiecoaches dragen niet alleen bij aan meer biodiversiteit, klimaatadaptatie, of de energietransitie, maar zorgen ook voor meer sociale verbondenheid. Het thema Inclusieve samenleving komt op die manier terug in de andere thema's van dit Plan Duurzame Ontwikkeling.

Link met de SDG's

6.1. Landelijke, provinciale en regionale kaders

Participatie en de Omgevingswet

Participatie is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet die naar verwachting vanaf 2022 van kracht wordt. De Omgevingswet stimuleert vroegtijdige participatie om de kwaliteit van oplossingen te vergroten en ervoor te zorgen dat verschillende perspectieven, kennis en creativiteit tijdig op tafel komen.

Participatie is met de Omgevingswet niet vrijblijvend (de 'rechtmatige overheid' uit het NSOB-model). De Omgevingswet zegt over participatie: 'het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden [...] bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit'. Met belanghebbenden bedoelt de wet burgers, vertegenwoordigers van bedrijven, professionals van maatschappelijke organisaties en bestuurders van overheden.

In het Omgevingsbesluit staan regels om participatie te waarborgen. Bij het projectbesluit en het omgevingsplan geeft een overheid in een kennisgeving aan hoe het participatietraject eruit komt te zien. Ook is een motiveringsplicht opgenomen: het bevoegd gezag geeft bij het besluit aan hoe het de omgeving bij de voorbereiding heeft betrokken en wat het met de resultaten heeft gedaan.

De motiveringsplicht geldt voor de omgevingsvisie, het programma, het omgevingsplan en het projectbesluit. Voor de omgevingsvergunning wordt nog geregeld dat de initiatiefnemer in de aanvraag moet aangeven of – en hoe – er overleg is geweest met belanghebbenden. Dat gebeurt in de omgevingsregeling.

WAT je moet regelen staat in de Omgevingswet en in het Omgevingsbesluit. Omdat participatie maatwerk is, schrijft de wet niet voor HOE de participatie moet plaatsvinden. De wet geeft het bevoegd gezag en de initiatiefnemer de vrijheid eigen keuzes te maken voor de inrichting van het participatieproces. De locatie, het soort besluit, de omgeving en de betrokkenen zijn immers elke keer anders. Ook het moment waarop participatie start, verschilt per keer.

6.2. Stand van zaken

Volgens de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten van Telos scoort Teylingen in 2019 **53.9** op het gebied van maatschappelijke participatie. Daarmee staat de gemeente op plek 129 van de in totaal 355 gemeenten, een verbetering van de positie ten opzichte van eerdere jaren. Het niveau van burgerparticipatie ligt ook volgens de Gemeentelijke DuurzaamheidsIndex (GDI) in Teylingen met 58% iets boven het landelijk gemiddelde van 55,1%.

De scores uit de Duurzaamheidsbenchmark 2019 van Telos die betrekking hebben op het thema Inclusieve samenleving zijn voor Teylingen goed. Telos concludeerde dat de totale duurzaamheidscore van Teylingen in de voorbije jaren verder en aanzienlijk is gegroeid en sterker dan het gemiddelde van de Nederlandse gemeenten. De scores op politieke en economische participatie, onderwijs, woonomgeving, en gezondheid, springen er in positieve zin uit en laten een groei zien ten opzichte van 2014. De economische participatie daalde in die periode licht.

Thema	Score 2014	Score 2019
Maatschappelijke participatie	47.7	53.9
Politieke participatie	62.9	63.9
Economische participatie	61.0	57.6
Gezondheid	53.3	63.0
Onderwijs	57.3	62.1
Woonomgeving	44.8	58.4

Ontwikkeling van de voor het thema Inclusieve samenleving relevante sores voor Teylingen in de Duurzaamheidsbenchmark van Telos in de periode 2014 2019.

Op het gebied van duurzame ontwikkeling heeft de gemeente Teylingen de afgelopen jaren projecten uitgevoerd die een bijdrage leveren aan een inclusieve samenleving. Voorbeelden daarvan zijn straatprojecten ter verduurzaming van woningen, of groenparticipatieprojecten, bijvoorbeeld via Operatie Steenbreek en de aanleg van buurttuintjes.

6.3. Doelstellingen Teylingen

Hoofddoel
Duurzame ontwikkeling als gezamenlijke maatschappelijke uitdaging via buur- en buurtprojecten organiseren.

Het hoofddoel binnen het thema Inclusieve samenleving van dit beleidsplan is om ervoor te zorgen dat iedereen kan meedoen aan duurzame ontwikkeling. Duurzame ontwikkeling realiseert de gemeente samen met organisaties en met inwoners. Ook binnen de andere thema's van dit plan worden projecten uitgevoerd die bijdragen aan die doelstelling. Denk bijvoorbeeld aan groenprojecten die inwoners samen opzetten en die steun ontvangen van de gemeente. Of denk aan straatprojecten waarin inwoners samen met hun buren onderzoeken hoe ze hun huizen kunnen isoleren en energie kunnen besparen.

6.4. Uitvoeringsprogramma

De acties die de gemeente neemt om toe te werken naar de beschreven doelstellingen worden opgenomen in een Uitvoeringsprogramma dat bij dit plan wordt opgesteld. Deze acties sluiten aan bij het Collegewerkprogramma en het Raadsprogramma Duurzaamheid.

'Ik doe voor mezelf zoveel mogelijk mee. Zonnepanelen, meer groen en afval scheiden. Maat ik heb op dit moment onvoldoende tijd om verder mee te doen of te denken.'

Deelnemer burgerpanel Team Teylingen

7. Organisatie en monitoring

Organisatie

Dit Plan Duurzame Ontwikkeling is dusdanig opgesteld dat de uit te voeren acties om de gestelde ambities en doelstellingen te realiseren, logisch onderdeel zijn van het takenpakket van de diverse gemeentelijke domeinen en afdelingen. De overall monitoring en voortgangsbewaking van de implementatie van dit Plan Duurzame Ontwikkeling ligt op ambtelijk niveau in handen van de gemeentelijke *duurzaamheidscoördinator*. Op bestuurlijk niveau ligt de uiteindelijke verantwoordelijkheid bij de *wethouder duurzaamheid*.

Monitoring

Hoofddoelen

- Toetsbare uitvoering geven aan de duurzame doelen die in het collegewerkprogramma zijn opgenomen.
- Activiteitensturing en –verantwoording op basis van een dynamisch doelenprogramma Duurzame Ontwikkeling met een uitvoeringsprogramma.
- De ontwikkeling van omgevings- en wijkmonitoring in samenwerking met TELOS over Teylingen als duurzame gemeenschap.
- Frequente afstemming over voortgang en nieuwe ontwikkelingen met (een vertegenwoordiging van) de raad

Monitoring is een belangrijk instrument bij de uitvoering van dit Plan Duurzame Ontwikkeling. Dat gebeurt via de duurzaamheidsbalans van Telos en door middel van een jaarlijkse rapportage bij dit Uitvoeringsprogramma.

- Duurzaamheidsbalans Telos
  Om duurzame ontwikkeling te kunnen meten heeft Telos de duurzaamheidbalans ontwikkeld. In een duurzaamheidbalans brengt Telos de belangrijkste indicatoren voor de ontwikkeling van een gebied samen. Daardoor ontstaat een ‘foto’ van de Teylingse samenleving. In de duurzaamheidsbalans van Telos nemen de Sustainable Development Goals van de VN een belangrijke plaats in.
- Jaarlijkse voortgangsrapportage aan de hand van indicatoren en op actieniveau
  Jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang van de acties in het uitvoeringsprogramma bij dit Plan Duurzame Ontwikkeling. Ook maakt de rapportage aan de hand van indicatoren inzichtelijk of de gemeente Teylingen op weg is de in dit plan opgenomen doelstellingen te behalen.

De jaarlijkse evaluatie van het beleid duurzame ontwikkeling wordt aangegrepen om de het uitvoeringsprogramma bij te stellen aan de hand van nieuwe ontwikkelingen en kansen en om een nieuwe ‘jaarlaag’ toe te voegen.

Per thema zijn er daarnaast de volgende onderstaande monitoringsinstrumenten beschikbaar.

Energie

- Voortgang van de energietransitie wordt regionaal gemonitord binnen het Energieakkoord Holland Rijnland: www.wijzijnon.nl
- Gemeentelijke informatie over verbruik en opwek van energie is ook te vinden via de www.Klimaatmonitor.nl .
- Maatwerkonderzoek, zoals de telling van zonnepanelen via een luchtfoto

Afval, grondstof, circulair

- Jaarlijks: aparte monitoring en rapportage op gebied van afval.

Natuur, milieu, biodiversiteit

- Milieu: rapportage Omgevingsdienst
- Resultaten Buitenruimte op het gebied van biodiversiteit
- Natuur: ontwikkeling bijenstand, natuurvriendelijke oevers, maaibeleid

Inclusieve samenleving

- De meeste directe acties zijn onderdeel van sociaal domein. Vanuit duurzaamheid worden thema's verbonden aan overige lokale ontwikkelingen.